

การพัฒนาและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมทาเส้นเท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วม
กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอปากชม จังหวัดเลย

Guideline for career development and adding value to heel cream products
from banana in a participatory: A case study of Pak Chom District, Loei Province

อภิรดี คำไล่^{1*}, รวิวัฒน์ มั่นทรา², วรันทพรณ์ ชื่นพิบูลย์³, ปานฤทัย พุทธทองศรี⁴
Apiradee Khamlai^{1*}, Rawat Mantra², Wanunporn Chuepiboon³, Panruethai Putongsri⁴

^{1,2,3} คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

⁴ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

^{1,2,3} Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University

⁴ Faculty of Science and Technology, Loei Rajabhat University

Corresponding author's e-mail: aimmie6699@hotmail.com^{1}, rawat.man@lur.ac.th²,
wanunporn.chue@lru.ac.th³, panruethai.put@lru.ac.th⁴

Received: March 20, 2025

Revised: April 21, 2025

Accepted: April 24, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนพื้นที่อำเภอปากชม จังหวัดเลย และศึกษาการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมทาเส้นเท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วม การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ประชากร คือ กลุ่มคนจนเป้าหมายทั้ง 6 ตำบลในอำเภอปากชม จังหวัดเลย รวมทั้งสิ้น 322 คน มีผู้สนใจต้องการเข้าร่วมดำเนินโครงการวิจัยพัฒนาอาชีพและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมทาเส้นเท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอปากชม จังหวัดเลย จำนวน 138 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสอบถามการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมทาเส้นเท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลวิจัยพบว่า หลังจากมีการประชุมกลุ่มกับกลุ่มคนจนเป้าหมายที่สนใจเข้าร่วมดำเนินโครงการวิจัยพัฒนาอาชีพและเพิ่มมูลค่าวัตถุดิบในท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์ โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตครีมทาเส้นเท้าจากกล้วยให้แก่ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยที่มีความสนใจ

ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสกัดสารลูทีนจากเปลือกกล้วย มีการปรับเปลี่ยนวิธีการสกัดจากสกัดด้วยเครื่องสกัดแอลกอฮอล์ เป็นวิธีการเจียวด้วยความร้อนและได้เป็นครีมทาเส้นเท้าสารสกัดจากเปลือกกล้วย รวมถึงได้ตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ เพื่อจัดจำหน่ายต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนา, เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์, การมีส่วนร่วม

Abstract

The primary objective of this research was to study the general demographic characteristics of the communities in Pak Chom District, Loei Province, and to explore the value-added development of heel cream products made from banana peels through a participatory approach. This study employed participatory research methods. The population consisted of 322 individuals from six target sub-districts in Pak Chom District. A total of 138 individuals expressed interest in participating in the project for occupational development and value addition of heel cream made from banana peels. Participants were selected using purposive sampling. Research tools included semi-structured interviews and questionnaires on the value-added process. The data were analyzed using percentage, frequency, mean, standard deviation, and content analysis. The findings revealed that after conducting group meetings with interested participants, the research team initiated a value-added process using local raw materials by organizing a hands-on training workshop on heel cream production from banana peels. Participants showed interest in applying the technology for lutein extraction from banana peels. The extraction method was adapted from ethanol-based extraction to a heat-infusion process. As a result, a functional heel cream containing banana peel extract was successfully developed, along with product branding and packaging for market distribution.

Keywords: product development, value-added products, participatory approach

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ความยากจนเป็นปัญหาที่มีมานานนับตั้งแต่ก่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 ทำให้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการจัดความยากจนจึงถือเป็นหนึ่งยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศ เห็นได้จากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) (Office of the National Economic and Social Development Council, 2018) ที่มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนประเด็นหนึ่งคือ สังคมต้องไม่มีความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับโลก (Sustainable Development Goals: SDGs) ข้อที่ 1 คือ ยุติความยากจน (no poverty) จากเป้าหมายดังกล่าวจึงส่งผลเชิงนโยบายต่อการวางแผนพัฒนาประเทศในทุกระดับ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญโดยการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่นอำเภอปากชม จังหวัดเลย พ.ศ. 2566-2570 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่มีเป้าประสงค์พัฒนาเศรษฐกิจอาชีพและรายได้ ฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนอาชีพให้แก่ประชาชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากชม จังหวัดเลย, 2567)

อำเภอปากชม จังหวัดเลย เป็นอำเภอที่อยู่ติดบริเวณแม่น้ำ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดเลย ในบริเวณเดียวกัน พบว่า แม้จะมีจำนวนประชากรในอำเภอ 42,015 คน แต่มีครัวเรือนยากจนถึง 640 ครัวเรือน หรือ 2,562 คน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรแล้วมีสัดส่วนสูงที่สุดในพื้นที่เดียวกัน คือ 6.09 (กรมการปกครอง, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่นอำเภอปากชม จังหวัดเลย ที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างรายได้และอาชีพให้แก่คนจนเป้าหมาย นอกจากนี้อำเภอปากชม จังหวัดเลย ยังเป็นพื้นที่ที่มีพืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูก คือ กล้วย และมีการใช้ประโยชน์จากกล้วยในวงกว้าง ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นกล้วยที่เกิดตามธรรมชาติจากพื้นที่ป่าชุมชน ซึ่งมีอยู่ในพื้นที่กระจายอยู่ 6 ตำบลในอำเภอปากชม จังหวัดเลย (สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย, 2566) โดยกล้วยเป็นพืชที่ปลูกง่าย โตเร็ว และสามารถนำทุกส่วนมาใช้ประโยชน์ได้ ภาครัฐและเอกชนจึงได้มีนโยบายส่งเสริมการปลูกในหลายพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดเลย ประเด็นการพัฒนาที่ 1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นการพัฒนาที่ 2 ส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร และประเด็นการพัฒนาที่ 3 การส่งเสริมและสนับสนุนเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมการผลิตและการบริการเชิงสร้างสรรค์ (สำนักงานจังหวัดเลย, 2564) การสร้างอาชีพใหม่ให้เกิดขึ้นจากพืชเศรษฐกิจของอำเภอปากชม จังหวัดเลย คือ กล้วยที่ปลูกมากที่สุดมาขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความยากจนในพื้นที่ขาดการแปรรูปแบบดั้งเดิมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การตากกล้วย ซึ่งมีปัญหาวามักจะเสียหายมากกว่าครึ่งในช่วงฤดูฝน แต่ก็ยังจำเป็นต้องทำต่อเพื่อรักษาตลาดและลูกค้าไว้ แม้ว่าจะต้องขาดทุนก็ตาม ดังนั้นการแก้ปัญหาตากกล้วยเสียหายหรือตกเกรดในช่วงฤดูฝนนั้น ส่งผลต่อการเก็บรักษาคุณภาพของกล้วย ซึ่งรูปแบบการแปรรูปและการเก็บรักษาหรือการบรรจุภัณฑ์ที่กล่าวมานั้น ทำให้ไม่สามารถเก็บรักษากล้วยได้นาน อีกทั้งรูปแบบบรรจุภัณฑ์ไม่มีความโดดเด่น น่าสนใจไม่สะท้อนถึงเรื่องราวหรืออัตลักษณ์ชุมชน จึงทำให้ขาดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ส่งผลให้สินค้าเป็นที่ต้องการเฉพาะกลุ่ม

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นคณะผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญในการศึกษาการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากเปลือกกล้วยของสมาชิกครัวเรือนคนจนเป้าหมายที่อยู่ในอำเภอปากชม จังหวัดเลย ที่สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยให้สามารถนำความรู้ไปพัฒนาหรือสร้างอาชีพให้มีรายได้แก่ตนเองและครอบครัว พัฒนาตลอดจนปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติทั้งในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ สร้างโอกาสทางการศึกษาและความเสมอภาคทางสังคม ตลอดจนเติมเต็มให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่างในอำเภอปากชม จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมหาสน์เท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วมในอำเภอปากชม จังหวัดเลย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

Cohen & Uphoff (1980) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ 1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ 3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ ซึ่งแนวคิดนี้มีกรอบพื้นฐานเพื่ออธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วม ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริการและการประสานของความช่วยเหลือ 3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุม

ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่บุคคลกลุ่มหนึ่งร่วมมือร่วมใจช่วยกันจัดทำแผนการปฏิบัติการ กำหนดนโยบายและการจัดสินใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับส่วนรวมหรือชุมชนนั้น ๆ โดยการทำกิจกรรมนั้นจะสามารถวัดได้ถึงความสำเร็จของชุมชนโดยสามารถวัดได้จากจำนวนประชากรที่เข้าร่วมในการจัดทำกิจกรรมว่ามีคนมาเข้าร่วมมากหรือน้อยเพียงใด

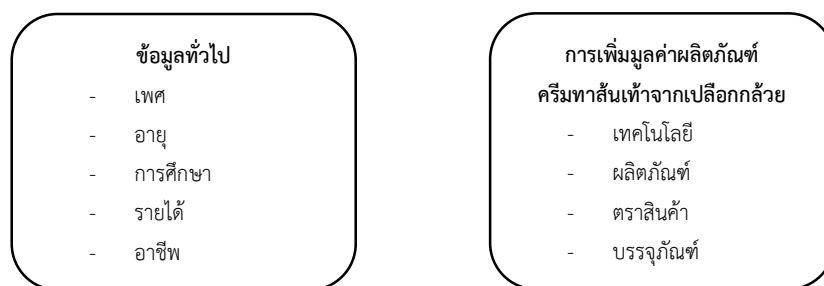
ดังนั้น การดำเนินงานในทุกองค์การต้องอาศัยการมีส่วนร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก Kosaikanon & Thongdeelert (2019) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นความคิดริเริ่มของท้องถิ่นในการทำให้เกิดการจัดองค์กรและการปรากฏขึ้นของผู้นำตามธรรมชาติ ดังนั้นงานวิจัย นี้เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการศึกษาไว้ 5 ขั้นตอน คือ 1) ร่วมศึกษาปัญหา 2) ร่วมวางแผน 3) ร่วมปฏิบัติงาน 4) ร่วมติดตามผลการปฏิบัติงาน และ 5) ร่วมบำรุงรักษา ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นความเต็มใจ ความตั้งใจ ความสนใจที่จะเสียสละทั้งแรงกาย แรงใจและทรัพย์สิน โดยแสดงให้เห็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่ม องค์กร เครือข่ายและภาคีมีเป้าหมายเพื่อสร้างกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

การเพิ่มมูลค่า Phrakusirithammabandit et al.(2023) กล่าวว่า การเพิ่มมูลค่าและคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การคิดค้นออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความแปลกแตกต่างไปจากเดิม อีกทั้ง Department of Business Development (DBD), Ministry of Commerce (2016) กล่าวว่า มูลค่า หมายถึง ราคาทางจิตใจที่ได้จากการประเมินสิ่งใดโดยการเปรียบเทียบระหว่างต้นทุนที่ต้องเสียไปกับสิ่งที่ได้รับกลับคืนมา มูลค่าที่เกิดขึ้นนั้นไม่มีความแน่นอน ปัจจัยด้านสถานการณ์ สภาพแวดล้อม ลักษณะ และความรู้สึนึกคิดของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งที่กำหนดมูลค่าที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ Burkard (2020) กล่าวว่า การเพิ่มมูลค่า คือ กระบวนการคิดเชิงออกแบบหรือเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างคุณค่าหรือแก้ไขปัญหาจากคนหลายกลุ่มเพื่อนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง และนำไปพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อให้ได้สินค้าบริการที่มีมูลค่าเพิ่มและสามารถตอบสนองหรือตอบโต้ของลูกค้าได้ โดยมีขั้นตอนสำคัญคือ การทำความเข้าใจลูกค้า การกำหนดโจทย์ความต้องการของลูกค้าที่นำไปสู่การพัฒนา การระดมความคิดเห็นเพื่อสร้างสรรค์แนวคิดที่ตอบโต้ให้กับลูกค้า การสร้างต้นแบบหรือสินค้าจำลองเพื่อให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน และการทดสอบตลาด เพื่อดูผลตอบรับจากลูกค้า การเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์และแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่ม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุก ๆ ขั้นตอน ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้นและนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างยั่งยืน (Petchboonmee, 2023)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ก่อนดำเนินการวิจัยได้รับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สัตว์ เพื่องานทางวิทยาศาสตร์ หรือความปลอดภัยทางชีวภาพ เลขที่การรับรอง H024/2566 ทำการศึกษาสภาพทั่วไปของกลุ่มประชาชนในอำเภอปากชม จังหวัดเลย ที่ประสงค์เข้าร่วมดำเนินการวิจัย โดยศึกษาการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมาทา ส้นเท้าจากเปลือกกล้วยและศึกษาการพัฒนาอาชีพแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สันทนากลุ่ม เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพของชุมชน และห่วงโซ่อุปทานของพืชเศรษฐกิจหลัก หรือผลิตภัณฑ์เด่นของพื้นที่ ที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาให้แก่คนที่มีรายได้น้อยในพื้นที่ตนเอง รวมถึงปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการพัฒนาของแต่ละพื้นที่ในอำเภอปากชม โดยเชิญตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ปลัดอำเภอปากชม เกษตรอำเภอปากชม พัฒนาการอำเภอปากชม นายกเทศมนตรีตำบลปากชม ปลัดเทศบาลตำบลปากชม ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากชม นักพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลปากชม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงกลม ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยพิชัย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยบ่อซืน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหาดคัมภีร์ จำนวน 11 คน

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ของกล้วย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำกลุ่มอาชีพ จำนวน 12 คน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในแต่ละขั้นตอนของห่วงโซ่อุปทานผู้ผลิตรวมถึงหน่วยงานที่มีส่วนช่วยส่งเสริม หรือสนับสนุนในขั้นตอนการผลิตสินค้า จะสามารถกำหนดกลยุทธ์เพื่อเพิ่มมูลค่าในแต่ละขั้นตอนหรือกระบวนการ

ขั้นตอนที่ 3 นำผลการสัมภาษณ์ในขั้นที่ 2 มาร่วมวางแผนในการทำกิจกรรมการสร้างมูลค่าเพิ่มครีมาทา ส้นเท้าจากเปลือกกล้วย โดยกำหนดวันเวลา สถานที่ ในการเตรียมถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งจะมีผู้เข้าร่วม จำนวน 138 คนของคณจณกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 4 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดเทคโนโลยีและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมาทา ส้นเท้าจากเปลือกกล้วย โดยใช้แบบประเมินดังต่อไปนี้

1) แบบสอบถามการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมาทา ส้นเท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วม เพื่อวัดความรู้จากการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่กลุ่มครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

2) แบบสอบถามแนวทางการพัฒนาอาชีพของกลุ่มอาชีพในอำเภอปากชม จังหวัดเลย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่ในการประชุมร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในอำเภอปากชม จังหวัดเลย เพื่อชี้แจงโครงการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ และค้นหาความต้องการเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย โดยประชากร คือ กลุ่มคณจณเป้าหมายทั้ง 6 ตำบลในอำเภอปากชม จังหวัดเลย รวมทั้งสิ้น 322 คน มีผู้ที่สนใจต้องการเข้าร่วมดำเนินโครงการวิจัยพัฒนาอาชีพและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมาทา ส้นเท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอปากชม จังหวัดเลย จำนวน 138 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ข้อมูลการลงพื้นที่ที่คำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (focus group) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาอาชีพและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมาทา ส้นเท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วม และแบบสอบถามความพึงพอใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้

2.2 แบบสอบถามการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมาทา ส้นเท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วม เพื่อวัดความรู้จากการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่กลุ่มครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ได้แก่ ด้านกระบวนการ ขั้นตอนการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ด้านการให้บริการของคณะผู้ดำเนินงาน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (เช่น สถานที่ฝึกอบรม อาหาร เครื่องโสตฯ เอกสารประกอบการอบรม) ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ (ใช้ประกอบอาชีพ หรือใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน) ด้านความเหมาะสมของเนื้อหาในการถ่ายทอดเทคโนโลยี ด้านความเหมาะสมของวิทยากร (ความรู้ ความสามารถ เทคนิคการถ่ายทอด) ด้านระยะเวลาการอบรม (จำนวนครั้ง) ด้านความคุ้มค่าเมื่อเทียบกับเวลาและค่าใช้จ่าย (ประโยชน์ที่ได้รับมากกว่าเวลาและค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ)

2.3 การทดสอบเครื่องมือ 1) นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตลอดจนให้ข้อเสนอแนะในงานวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์ต่อไป 2) คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้ (try out) จำนวน 30 คน กับกลุ่มประชากรทั้ง 6 ตำบลในอำเภอปากชม จังหวัดเลย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยและนำแบบสอบถามไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (coefficient alpha) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (alpha) เท่ากับ 0.840 และนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ จากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1) ข้อมูลการวิเคราะห์ศักยภาพเบื้องต้นของที่ได้จากการข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานท้องถิ่น ได้แก่ อำเภอปากชม สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากชม องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอปากชม จังหวัดเลย เพื่อให้ทราบถึงทิศทางการพัฒนาให้เหมาะสมกับครัวเรือนที่สนใจในแต่ละพื้นที่

2) ข้อมูลเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของกลุ่มครัวเรือนในอำเภอปากชม จังหวัดเลยก่อนได้รับการเข้าร่วมโครงการวิจัยจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสาร ตำรา และแหล่งข้อมูลออนไลน์

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

1) สันทนาการกลุ่ม เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพของชุมชน และห่วงโซ่อุปทานของพืชเศรษฐกิจหลักหรือผลิตภัณฑ์เด่นของพื้นที่ที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาให้แก่คนที่มีความได้เปรียบในพื้นที่ตนเอง รวมถึงปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการพัฒนาของแต่ละพื้นที่ในอำเภอปากชม โดยเชิญตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปลัดอำเภอปากชม เกษตรอำเภอปากชม พัฒนาการอำเภอปากชม นายกเทศมนตรีตำบลปากชม ปลัดเทศบาลตำบลปากชม ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากชม นักพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลปากชม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงกลม ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยพิชัยปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยบ่อซืน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหาดคัมภีร์ จำนวน 11 คน

2) การสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ของกล้วยในพื้นที่เพิ่มเติม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในแต่ละขั้นตอนของห่วงโซ่จากผู้ผลิตรวมถึงหน่วยงานที่มีส่วนช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุนในขั้นตอนการผลิตสินค้าหรือบริการจะสามารถกำหนดกลยุทธ์เพื่อเพิ่มมูลค่าในแต่ละขั้นตอนหรือกระบวนการได้อย่างไร ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำกลุ่มอาชีพ ทั้ง 6 ตำบลในอำเภอปากชม จังหวัดเลย จำนวน 12 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 เชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) กับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ของกล้วยในพื้นที่เพิ่มเติม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในแต่ละขั้นตอนของห่วงโซ่จากผู้ผลิตรวมถึงหน่วยงานที่มีส่วนช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุนในขั้นตอนการผลิตสินค้าจะสามารถกำหนดกลยุทธ์เพื่อเพิ่มมูลค่าในแต่ละขั้นตอน โดยมีข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมาทาสน้ำจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วม

4.2 เชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ แบบสอบถามการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมทาเส้นเท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วม ในอำเภopakxม จังหวัดเลย ด้วยสถิติพรรณนา (descriptive statistics) สำหรับอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้สถิติค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) โดยการประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาสภาพทั่วไปข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 ตำบลในอำเภopakxม จังหวัดเลยที่สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัย ซึ่งมีข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีดังนี้ ข้อมูลส่วนบุคคลจำแนกตามเพศ พบว่า กลุ่มประชากรทั้ง 6 ตำบลในอำเภopakxม จังหวัดเลยที่เข้าร่วม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 75 และเพศชาย จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 25 อายุ 41-50 ปี จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 74.00 รองลงมาคือ อายุ 51 ปีขึ้นไปมีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 และอายุ 31-40 ปี มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 ตามลำดับ มีสถานภาพสมรส จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 86.00 รองลงมาคือสถานภาพโสด จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 และสถานภาพหย่าร้าง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 94.00 และระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00 มีอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง จำนวนมากที่สุดคือ 123 คน คิดเป็นร้อยละ 89.00 รองลงมาคืออาชีพเกษตรกร จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 9 และรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 53.00 รองลงมาคือ รายได้ 5,001-10,000 บาท มีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 23.00 รายได้ 10,001-15,000 บาท จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และรายได้มากกว่า 15,001 บาท มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลจากการที่คณะวิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตครีมบำรุงเส้นเท้าจากสารสกัดจากเปลือกกล้วยสาธิตโดยการใช้เครื่องปั่นกวนอเนกประสงค์และอุปกรณ์ในการผลิตครีม แสดงกระบวนการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมทาเส้นเท้าสารสกัดจากเปลือกกล้วย ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 กระบวนการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมทาเส้นเท้าจากเปลือกกล้วย

จากภาพที่ 3 กิจกรรมกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมทาเส้นเท้าจากเปลือกกล้วย คณะวิจัยลงพื้นที่สาธิตการใช้เครื่องปั่นกวนอเนกประสงค์ และอุปกรณ์ในการผลิตครีม และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตครีม

บำรุงจากกล้วย (บำรุงสันเท้า) แก่ครัวเรือนเป้าหมาย เพื่อให้สามารถสร้างรายได้ และมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสม พร้อมกับประยุกต์ส่วนผสมของเศษวัสดุการเกษตรให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

ภาพที่ 4 ถ่ายทอดเทคโนโลยีและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมทาสนเท้าจากเปลือกกล้วย

โดยมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดังนี้ การสกัดสารลูทีนมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสกัดจากสกัดด้วยเครื่องสกัด แอลกอฮอล์เป็นวิธีการเจียวด้วยความร้อน ได้ผลิตภัณฑ์ครีมทาสนเท้าสารสกัดจากเปลือกกล้วย ซึ่งทำให้เกิดรายได้จากการผลิต ครีมทาสนเท้าจากเปลือกกล้วย และสร้างเครือข่ายจัดจำหน่ายที่ร้านเสริมสวย ร้านทำเล็บ ร้านนวดแอนด์สปา ร้านจำหน่าย ของฝากของที่ระลึกหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในอำเภอปากชม และจังหวัดเลย รวมถึงการขายแบบออนไลน์ผ่านสื่อ ดิจิทัลอีกด้วย ผลิตภัณฑ์ครีมทาสนเท้าจากเปลือกกล้วยบรรจุ 250 กรัม จำหน่ายราคา 199 บาท โดยได้รับความร่วมมือจากเครือข่าย การตลาดภาครัฐและเอกชนมาช่วยสนับสนุนให้เกิดรายได้และอาชีพใหม่ โดยจากการดำเนินงานของคณะผู้วิจัยมหาวิทยาลัย ราชภัฏเลย

ภาพที่ 5 การออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์ครีมบำรุงจากกล้วย (บำรุงสันเท้า)

จากภาพที่ 5 คณะผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาตราสินค้าเพื่อออกแบบองค์ประกอบของฉลาก โดยใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษ happy banana และภาษาไทย ครีมบำรุงสันเท้า โดยใช้ความหมายและตราสัญลักษณ์ ดังภาพที่ 6 และออกแบบฉลากขนาด 3x8 เซนติเมตร ฉลากครีมซองขนาด 4x6 เซนติเมตร ฉลากติดฝากระปุกครีม 4x4 เซนติเมตร

ภาพที่ 6 การออกแบบฉลากกระปุก ขนาด 50 กรัม

ภาพที่ 7 การออกแบบฉลาก ขนาด 30 กรัม

ภาพที่ 8 บรรจุภัณฑ์ครีมบำรุงจากกล้วย แบบกระปุก 250 กรัม

จากภาพที่ 8 ผู้วิจัยออกแบบบรรจุภัณฑ์ เพื่อบรรจุครีมบำรุงจากกล้วย (บำรุงส้นเท้า) ผลิตจากถุงพลาสติกของแบ่งของเหลวพวกา ของแบ่งครีมขนาดพวกา สีขาวใส 50 ml. (8x13.5 เซนติเมตร) ขนาดปากเส้นผ่าศูนย์กลางไม่รวมฝา 1.8 เซนติเมตร มาตรฐาน Food Grade คุณภาพสูง และกระปุกสีขาวทึบ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 9.8 เซนติเมตร สูง 4.2 เซนติเมตร ฝาพลาสติกเกลียว

จากผลการประเมินแบบสอบถามการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตครีมทาสนเท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วม ให้แก่ผู้ที่เข้าร่วมโครงการวิจัยนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่กลุ่มครัวเรือน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.69) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า สิ่งอำนวยความสะดวก

(เช่น สถานที่ฝึกอบรม อาหาร เครื่องโสตฯ เอกสารประกอบการอบรม) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.61) รองลงมา คือ ความเหมาะสมของวิทยากร (ความรู้ ความสามารถ เทคนิคการถ่ายทอด) ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.61) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด คือ ผู้นำระยะเวลาการอบรม (จำนวนครั้ง) ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.76)

การอภิปรายผล

1. จากสภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 ตำบลในอำเภอปากชม จังหวัดเลย จำนวน 138 คน ที่เข้าร่วมโครงการวิจัย แนวทางการพัฒนาอาชีพและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมหาสนเท้าจากกล้วย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านและว่างงานต้องการมีรายได้เพิ่ม มีสถานภาพสมรสเป็นหลัก มีอายุ 40 ปีขึ้นไป มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี เนื่องจากกลุ่มที่มีอายุมากและมีการศึกษาน้อย มีแนวโน้มในการให้ความสนใจ เนื่องจากกลุ่มที่มีการศึกษาน้อยจะมีเวลาว่างมากกว่า อีกทั้งต้องการมีอาชีพเสริมเพื่อหารายได้เพิ่ม และมีอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่มีรายได้สูง เนื่องจากรายได้ที่มีอยู่ไม่เพียงพอและการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ เนื่องจากมีรายได้เพิ่ม และสาเหตุที่ไม่ต้องการเข้าร่วมกลุ่มพัฒนาอาชีพ เนื่องจากความไม่มีเวลาและไม่ถนัดในกลุ่มอาชีพนั้น

2. การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ครีมหาสนเท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วมในอำเภอปากชม จังหวัดเลย โดยคณะวิจัย ได้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตครีมหาสนเท้าจากเปลือกกล้วยแบบมีส่วนร่วมให้แก่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตครีมหาสนเท้าจากกล้วย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้แนวทางในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ โดยการผลิตครีมหาสนเท้าสารสกัดจากเปลือกกล้วยซึ่งเป็นวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น และมีตราสินค้าบรรจุภัณฑ์ใหม่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการสร้างรายได้และอาชีพใหม่ ซึ่งผลิตภัณฑ์ต้นแบบจะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาอาชีพต่อไปได้ เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของวรานันท์ บัวจิบ และคณะ (2561) ที่ได้มีการนำพริกพราวนไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพร คือ ยาสีฟันและน้ำยาบ้วนปาก ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากพริกพราวนของชุมชน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของนพดล ชูเศษ และคณะ (2567) ที่ได้มีการนำข้าวหอมมาเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์อาบน้ำและสระผมเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และยังสอดคล้องกับที่อัจฉิมา ศุภจริยาวัตร (2565) แสดงให้เห็นว่า สินค้าของชุมชนโดยอาศัยหลักการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนส่งเสริมพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคและเกิดความพึงพอใจในตัวผลิตภัณฑ์

องค์ความรู้ใหม่

การเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นของอำเภอปากชม จังหวัดเลย โดยใช้กล้วยเป็นส่วนหนึ่งของครีมบำรุงส้นเท้า และได้ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ครีมหาสนเท้าจากกล้วย โดยมีกิจกรรมต้นน้ำ เป็นการจดหาวัตถุดิบและอุปกรณ์เพื่อใช้ในการกระบวนการผลิต เพื่อทำครีมบำรุงส้นเท้าแต่กึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานในชีวิตประจำวันของคนเรา โดยยังขาดการดูแลรักษาบำรุงส้นเท้าที่เป็นอวัยวะสำคัญของร่างกาย เพราะเท้ามีเส้นประสาทเชื่อมต่อกับอวัยวะต่าง ๆ ทั่วทั้งร่างกาย การบำบัดเท้าที่ต้นนอกจากการแช่น้ำอุ่นแล้วยังคงต้องมีการบำรุงเพื่อลดความแห้งกร้าน แดง นำไปสู่การเกิดแผลที่ส้นเท้า เชื้อรา หรือการติดเชื้อได้ โดยจัดทำเทคโนโลยีชุดผลิตภัณฑ์บำรุงส้นเท้าด้วยน้ำมันกัญชามีมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และสร้างหลักสูตรทักษะการผลิตครีมบำรุงส้นเท้าร่วมกับวิทยากรพร้อมองค์ความรู้โดย ผศ.ดร.ปานฤทัย พุทธทองศรี อาจารย์ประจำสาขาวิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย โดยมีกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน 138 คน แบ่งเป็นตำบลชมเจริญจำนวน 12 คน ตำบลห้วยบ่อซืน จำนวน 3 คน ตำบลเชียงกลมจำนวน 39 คน ตำบลหาดคัมภีร์จำนวน 20 คน ตำบลห้วยพิชัย 38 คน และตำบลปากชมจำนวน 26 คน กิจกรรมกลางน้ำ คือ แบ่งเป็น 3 กิจกรรมย่อยได้แก่ กิจกรรมย่อยที่ 1 คือ การปฏิบัติการวิจัยร่วมโดยชุมชนมีส่วนร่วม (PAR) ถอดบทเรียนจากภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆของกล้วยในชุมชน ผวนกักับงานวิจัยจาก

สถาบันการศึกษาและองค์ความรู้จากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย กิจกรรมย่อยที่ 2 คือ การพัฒนาชุดปิ่นกวนครีมบำรุงเส้นเท้า และการสกัดสารลูทีนจากเปลือกกล้วยเพื่อสกัดสารลูทีนจากเปลือกกล้วยซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการผลิตครีมบำรุงเส้นเท้า และกิจกรรมย่อยที่ 3 คือกระบวนการผลิต ขั้นตอนการสกัดสารลูทีนจากเปลือกกล้วยด้วยเครื่องกลั่นแอลกอฮอล์ หรือวิธีการเจียวด้วยน้ำมันไวท์ออยล์ ขั้นตอนการเตรียมวัตถุดิบ ปริมาณวัตถุดิบแต่ละชนิด อุณหภูมิที่ใช้ปริมาณน้ำที่ใช้ และการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการผลิต รวมถึงวิธีการใช้ผลิตภัณฑ์ครีมบำรุงเส้นเท้าแตก

กิจกรรมปลายน้ำ แบ่งเป็น 2 กิจกรรมได้แก่ กิจกรรมที่ 1 การรวมกลุ่มผลิตเชิงพาณิชย์ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ร้านจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ร้านเสริมสวย ตลาดชุมชน ร้านจำหน่ายของผู้ประกอบการในชุมชนมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และลูกค้าทั่วไป และเพิ่มช่องทางในการขายออนไลน์ ได้แก่ เพจบุ๊ก และฝากขายร้านในท้องถิ่น กิจกรรมที่ 2 คือ เพิ่มรายได้ในครัวเรือน หลังจากนั้นกิจกรรมปลายน้ำกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 1 กลุ่ม คือชาวบ้านในอำเภอกาบัง จังหวัดเลย ที่ประสงค์ผลิตครีมทาเส้นเท้าจากเปลือกกล้วย ซึ่งสามารถยกระดับช่องทางการจัดจำหน่ายโดยเครือข่าย OTOP ในอำเภอกาบัง จังหวัดเลยเป็นผู้ขายได้ ดังนั้นกิจกรรมต้นน้ำไปยังปลายน้ำ จึงแสดงให้เห็นว่าเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของกล้วย ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกมากในพื้นที่อำเภอกาบัง จังหวัดเลย สามารถสร้างอาชีพสร้างรายได้แก่ประชาชนที่สนใจเข้าร่วมได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในระดับรากหญ้า ควรนำโครงการเข้าสู่แผนฯ เพื่อให้เป็นโครงการนำร่องของจังหวัดเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องทั้งในพื้นที่นำร่องและพื้นที่ขยายให้ครอบคลุมจังหวัดในลักษณะของประชาคมในอำเภอกาบังและอำเภอกาบังใกล้เคียงในจังหวัดเลยให้ประสบความสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิเคราะห์ประชาชนที่ต้องการสร้างอาชีพและรายได้ รวมถึงส่งต่อความช่วยเหลือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนพื้นที่ส่วนจังหวัดและส่วนกลางอย่างมีประสิทธิภาพให้ได้ร้อยละ 100 ในจังหวัดเลย

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างอาชีพสร้างรายได้ และใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อแก้ไขปัญหาคือควรเป็นกระบวนการวิจัยและพัฒนาที่จำเป็นต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน สามารถปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้ไปสู่ความสำเร็จได้ ในระหว่างการทำงานเป็นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังแต่ การคิด การตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การประเมินผล และรับผลประโยชน์ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2566). *ข้อมูลครัวเรือนยากจน*. สืบค้น 21 ธันวาคม 2567 จาก https://thaiqm.dopa.go.th/tqu_67.php.
- นพดล ชูเศษ, กุลธิดา แซ่ฮิว, ดวงฤดี อุทัยหอม และลิขิต ลาเต๊ะ. (2567). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในกลุ่มอาบ้ำและสระผมโดยการเพิ่มสารสกัดจากรำข้าวหอมและการสื่อสารการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรข้าวแปลงใหญ่หนองอ้ายเท้น จังหวัดสงขลา. *วารสารบริหารธุรกิจและการจัดการปริทัศน์*, 16(2), 102-121.
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2560). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปกร ฉบับภาษาไทยสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(1), 994-1013.

- วรานันท์ บัวจิบ, วิภา จิรจรรย์ากุล และวรางคณา ชิตช่วงชัย. (2561). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบสมุนไพรไทยทางต้นตอกรรม: ยาสมุนไพรพริกพราณและน้ำยาบ้วนปากพริกพราณสู่การต่อยอดเชิงพาณิชย์*. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.). กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)
- สาคร สุขศรีวงษ์. (2557). *การจัดการจากมุมมองนักบริหาร*. กรุงเทพฯ: จี.พี.ไซเบอร์พริ้นท์
- สำนักงานจังหวัดเลย. (2564). *แผนพัฒนาจังหวัดเลย พ.ศ. 2566 - 2570*. สืบค้น 21 ธันวาคม 2567 จาก <https://ww2.loei.go.th/news strategy>.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากชม จังหวัดเลย. (2567). *แผนพัฒนาท้องถิ่น 2566-2570*. สืบค้น 21 ธันวาคม 2567 จาก <https://district.cdd.go.th/pakchom/service/community-plan/>.
- อัจจิมา ศุภจริยาวัตร. (2565). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการส่งออก กรณีศึกษากลุ่มผ้าไหมทอมือบ้านสุขสำราญ จังหวัดสระแก้ว. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 5(1), 429-444.
- Burkard, K. (2020). *Why Value-add Marketing is the Only Marketing Worth Doing (and How to Get Started)*. Retrieved 21 December 2024 from <https://blog.smile.io/value-add-marketing-only-marketing-worth-doing/>.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 213-235.
- Department of Business Development (DBD), Ministry of Commerce. (2016). *Value Creation Handbook*. Retrieved 23 December 2024 from https://www.dbd.go.th/download/article/article_20161103115457.pdf.
- Kosaikanon, S. & Thongdeelt, P. (2019). Development of Community Enterprise Potential Assessment form by Participation According to Opinion of Sakaeo Community Enterprise Representatives, Sakaeo Province. *Journal of Vocational and Technical Education (JVTE)*, 9(17), 1-9.
- Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. In Reading in Fishbein, M (Ed.), *Attitude Theory and Measurement* (pp. 90-95). New York. Wiley & Son.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). *National strategy (2018-2037): Summary*. Retrieved 23 December 2024 from https://bic.moe.go.th/images/stories/pdf/National_Strategy_Summary.pdf.
- Petchboonmee, P. (2023). Value Added of Hemp Fabric Products based on Local Culture and Ethnic Tribal Of Ban Pa Kha Mai, Khirirat Sub-district, Phop Phra District, Tak Province. *Journal of Management Science Review*, 25(1), 165-179.
- Phrakusirithammabandit, Watthanabut, B., Sripraschayanona, S., & Srisuk, N. (2023). Development of Creative Economy Products from Network of Temple Museums and Communities in Lampang Province. *The Journal of Research & Academics*, 6(2), 1-14.
- Porter, M. E., and Kramer, M. R. (2006). The link between competitive advantage and corporate social responsibility. *Harvard Business Review*, 84(12), 42-56.